

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ	
гр. ПЛОВДИВ	
вх. № 70/б	дело № 28
Получено на ... 25.09.2018	

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен “доктор” по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научната специалност „Икономика и управление“ (Аграрна икономика)

Автор на дисертационния труд: Крум Христов Христов – докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Икономика“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „Възможности за развитие на фамилните земеделски стопанства“

Рецензент: проф. д-р Алекси Георгиев Алексиев, Аграрен университет – Пловдив, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научната специалност „Икономика и управление“, определен за член на научното жури със заповед № РД-16-601 / 30.08.2018 год. на Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Крум Христов е роден на 07.08.1981 г. в гр. Пловдив. Средното си образование завършва през 2000 г. в Селскостопанска гимназия – гр. Садово и е приет за студент в специалност „Аграрна икономика“ на Аграрния университет – Пловдив. След дипломирането си през 2004 г. записва магистратура по „Мениджмънт на агробизнес организациите“, а през 2006 г. и магистратура по „Счетоводство и контрол“ в Аграрния университет, с което придобива професионална квалификация „магистър по икономика“. След спечелен конкурс през 2010 г. е назначен за редовен асистент към катедра „Икономика“.

След представяне на разработен предварителен материал на 30.03.2015 г. е зачислен за докторант на самостоятелна подготовка в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научната специалност „Икономика и управление на аграрното производство“ с научен

ръководител проф. д-р Иван Пенов.

Неделима част от професионалното развитие на докторанта е неговата работа в периода 2006-2008 г. като експерт в отдел „Агростатистика“ към Областна дирекция „Земеделие и гори“ – гр. Пловдив и по късно и в Министерството на земеделието и храните – гр. София.

Възможност за професионално развитие му дава и работата му след 2008 г. като доброволец и член на управителния съвет на фондация „Земята – източник на доходи“. Занимава се с подкрепа на икономическото развитие на селските райони и социалното приобщаване на маргинализираните общности. През последните години асистент Крум Христов е инициатор и взема дейно участие при организиране и провеждане на редица научни и бизнес форуми, посветени на проблемите на земеделието и развитието на селските райони.

2. Актуалност на проблема.

Земеделието е основен сектор на българската икономика и определящ фактор за устойчивото и балансирано териториално развитие на страната. Важен елемент на формираната през последните две десетилетия в страната земеделска структура са фамилните земеделски стопанства. Тяхното състояние и възможности за развитие са пряко свързани с производствения потенциал на сектора и социалните функции с които той е ангажиран.

Фамилните земеделски стопанства са гръбнака на световното и европейско земеделие и представляват основен източник на заетост и доходи в селските райони. Непрекъснато нараства и значението им в рамките на утвърждаващото се мултифункционално земеделие, свързано с осигуряването на комплекса от икономически, екологични и социални елементи на общественото развитие. Всичко това поставя фамилните стопанства във фокуса на провежданите аграрни политики в отделните

страни.

Противоречивото историческо развитие на българското земеделие, спецификите на аграрната реформа и ограничения адаптивен капацитет на обществените очаквания в преходния период, не позволиха фамилните стопанства да заемат полагащото им се място в аграрната структура на страната. Заслужава адмирации опита на докторанта на базата на изследване на състоянието и анализ на факторите които оказват влияние, да обоснове институционални възможности за съхраняване и устойчиво развитие на фамилните земеделски стопанства в страната.

Всичко това определя изследвания от докторанта проблем като актуален и с особено важен за устойчивото развитието на земеделието и просперитета на селските райони, след членството на страната в Европейския съюз. Извършените в дисертационното изследване конкретни анализи имат определена практическа значимост, като получените резултати и направените предложения биха могли да се използват от различни управленски структури, които са пряко или косвено ангажирани с развитието на земеделието и селските райони в страната.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Формулираната изследователска теза звучи пессимистично, но се основава на богатия опит на докторанта от работата му в структурите на МЗХГ и фондацията „Земята източник на доходи“. Според нея семейните стопанства имат ограничени възможности за развитие и нисък достъп до обществено подпомагане. Основната причина за това, авторът свързва с институционалната среда, която не може да им създаде условия за достъп до необходимата им обществена подкрепа.

Основната цел на дисертационния труд е ясно и точно формулирана, като автора я свежда до, проучване на състоянието и предизвикателствата, пред които са изправени фамилните земеделски стопанства в България

след присъединяването към Европейския съюз, които да се използват за да се очертаят възможностите за тяхното развитие и да се идентифицират ефективни начини за тяхната подкрепа. На тази база са обосновани пет изследователски задачи, които изразяват сравнително добре логичната последователност на проведените проучвания и анализи. Предметът и обектът на изследването са непосредствено свързани с поставената цел и задачи и позволяват тяхното постигане.

За изследването и оценката на формулирания проблем са използвани подходящи за това методи, които са коректно подбрани и приложени. Тяхното разнообразие позволява да се обособят в три основни групи - за набиране на информация (статистически, анкетни, казуси), при анализ на съществуващите зависимости (регресионен и клъсттерен анализ), както и при емпиричното изследване на случай.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд в структурно отношение е добре балансиран, като в общ обем от 270 страници, от които 245 страници основен текст, са включени увод, три глави, изводи и препоръки, както и заключение и списък на използваните 242 литературни източници. Получените резултати от изследването са онагледени в 44 таблици и 20 фигури. Самите резултати са получени чрез използването на съвременен инструментариум и са онагледени с подходящо подбрани таблици и фигури, което е доказателство за качествата на докторанта като изследовател.

В глава първа са представени теоретичните основи на фамилните стопанства и задълбочено са анализирани тяхното историческо формиране, социално значение, специфично икономическо поведение и изисквания за устойчиво развитие. Предложена е добре обоснована конкретна методика на изследването, като са ясно формулирани теоретичната рамка и работните хипотези. Избраният и приложен

изследователски инструментариум включва разнообразие от методи и модели. Той е напълно подходящ за формулираните цел и задачи на изследването и е използван професионално.

На базата на направения ретроспективен анализ, във втора глава докторантът представя процеса на развитие на фамилните стопанства. Значително внимание авторът отделя на особеностите в структурата на земеделието и стопанствата в страната. Подробно са разгледани характеристиката на земеделието и на стопанствата в Южен централен район и влиянието на институционалната среда при достъпа на фамилните стопанства до подпомагане. На базата на извършено самостоятелно проучване в района чрез използването на анкетния метод, метода на неструктурирано интервю и включеното наблюдение, докторантът прави задълбочен клъстърен анализ на фамилните стопанства.

В трета глава авторът обосновано представя основните насоки за развитие на фамилните земеделски стопанства в страната. Направен е опит за обобщаване на възможностите за промяна в Общата аграрна политика на Европейския съюз и нейното отражение в страната. Значително внимание е отделено на възможните промени в институционалната среда и основно на модела за реализация на директните плащания и мерките свързани с инвестиционното подпомагане.

Формулираните в заключителната част изводи и препоръки са пряко свързани с резултатите от проведеното изследване. В основната си част те са ясни и добре обосновани, като в някои от тях се усеща и личната ангажираност на докторанта. В тази част са добре очертани както основните постигнати резултати, така и насоките за бъдещи изследвания,. Изводите и препоръките съдържат информация за приносните моменти и практическата значимост на изследването.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Оценявам високо получените конкретни резултати, на база на които са направени научно-обосновани изводи и препоръки по отношение на политиките за развитие на фамилните земеделски стопанства в страната. Докторантът добре обобщава състоянието и проблемите на фамилните стопанства. Ясно формулира конкретни изводи свързани с ограничения им достъп до подпомагане. Обосновава логичните следствия от направените анализи и ги свързва, както с тежката институционална среда, така и с недостатъчното доверие в системата, която ограничава възможностите им за развитие,

В теоретичната част докторантът демонстрира добрите си познания по наличната по проблема научна литература. Той е анализирал значителна част от класическата и съвременна литература свързана със фамилните земеделски стопанства и техните проблеми. Използвано е голямо разнообразие от литературни източници и коректно е използвана професионалната терминология.

6. Приноси на дисертационния труд.

Приемам представената справка за направените приноси. Научно-теоретичните и практико-приложниносни моменти са свързани, както с методичната подготовка и проведеното изследване, така и с конкретни препоръки в областта на политиките, свързани с очакваните промени в Общата аграрна политика на Европейския съюз.

6.1. Научни приноси

- Докторантът анализира широк набор от литературни източници за да конструира една ясна и актуална теоретичната рамка на изследването. Включените в нея отделни елементи и връзки точно изразяват процеса на функциониране на фамилните земеделски стопанства.
- Селектирана е комплексна и убедителна методика за проучване и

оценка на възможностите за достъп на фамилните стопанства до схемите за обществено подпомагане на земеделието и селските райони.

6.2. Научно-приложни приноси

Получените резултати от изследването подчертават преди всичко неговите научно-приложни приноси, а именно:

- Използването на клъстарния анализ е позволило на автора да изследва различията в поведението на фамилните земеделски стопанства, както и тяхната оценка за използвани инструменти на аграрната политика.
- На базата на резултатите от анализа на въздействията на отделните мерки на аграрната политика върху възможностите за развитие на стопанствата са обосновани и предложения за промяна.
- Използването на метода „включено наблюдение“ е помогнало на докторанта да формулира адекватни възможности за промени на институционалната среда, свързани с намаляването на административната тежест за фамилните стопанства.

7. Критични бележки и въпроси.

Дисертационният труд представлява едно задълбочено изследване на обществените възможности за подпомагане устойчивото развитие на фамилните земеделски стопанства в страната. Емоционалната обвързаност на докторанта с изследвания проблем, в някои случаи не му е позволило да оцени коректно определен казус.

Отправените бележки и препоръки в никакъв случай не омаловажават постигнатите резултати и положените от докторантката усилия.

8. Публикувани статии и цитирания.

Докторанта е представил три публикации свързани с тематиката на

дисертационния труд. Две от тях са самостоятелни разработки, пряко свързани с подготовката и представянето на материала за зачисляване в докторантура на самостоятелна подготовка.

Тематиката на представените публикации е свързана с разглежданите в дисертационния труд проблеми и отразява съществени части от него. По своето съдържание, използвани научни методи и получени резултати, те представляват неделима част от проведеното изследване.

Докторантът не е представил списък със забелязани цитирания.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд, както и постигнатите в него резултати. Той дава ясна и точна представа за качествата на дисертационния труд и би могъл да се използва от проявяващите интерес към изследвания проблем.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на усвоените и приложени от докторанта различни методи на изследване, правилно проведените наблюдения, направените анализи, обобщения и изводи, считам че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Предлагам на Крум Христов Христов да бъде присъдена образователната и научна степен **“доктор”** в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научната специалност „Икономика и управление на аграрното производство“.

Дата: 19.09.2018 г.

гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д-р А. Алексиев)

